

Oslobođenje: Intervju sa visokim predstavnikom Valentinom Inzkom

Razgovarala: Vildana Selimbegović

Oslobođenje: Gospodine Inzko, Vaše pismo upućeno predsjedniku Narodne skupštine Republike Srpske Nedeljku Čubriloviću i parlamentarnim skupštinskim klubovima izazvalo je žestoke reakcije u Republici Srpskoj. Najteža kvalifikacija koja na Vaš račun stiže iz Banja Luke je da ste u pismu implicirali kolektivnu odgovornost srpskog naroda za počinjene zločine.

Kada sam poslao pismo čelništvu Narodne skupštine RS-a, imao sam namjeru rabiti pristup *silenzio stampa*, što znači da nisam poslao pismo novinarima, i dati vrijeme relevantnim političkim faktorima da ozbiljno, trijezne glave, bez uzavrelih strasti dobro razmisle kako bi mogli donijeti dobre, mudre odluke. Međutim, zamjena teza pojedinih komentatora tog pisma, nesvjesna ili kao dobar spin, motivirala me da ipak prekinem šutnju. Tvrdnja da Valentin Inzko prišiva kolektivnu odgovornost Srbima za zločine je, blago rečeno, sramotna. Uz to, pokazuje i nedostatak elementarnog pravnog znanja, zdrave logike ili čak opće kulture.

Najprije, ne postoji kolektivna odgovornost za počinjene ratne zločine, ni Haški tribunal nije sudio narodima, nego pojedincima iz etničkih skupina za koje je imao osnovane sumnje, odnosno dovoljno dokaza lične odgovornosti. Zatim,

Valentin Inzko nije dodijelio povelje zaslužnim pojedincima koji imaju pravomoćne haške presude za teška zlodjela protiv čovječnosti, nego je to uradilo čelništvo Narodne skupštine RS-a. Dakle, bivši predsjednici Narodne skupštine RS-a, skupštinsko čelništvo i šefovi poslaničkih klubova su, u ime naroda, odlučili nagraditi osobe koje su planetarno poznate po ratnom zločinu.

Ko onda narodu nameće kolektivnu odgovornost, ne za počinjeni ratni zločin, nego za glorifikaciju ratnih zločinaca, Valentin Inzko ili Narodna skupština? Imam osjećaj da su pojedini komentatori mog pisma pobrkali distinkciju između odgovornosti za ratni zločin i glorifikacije ratnog zločina. Dakle, ja sam govorio o nametanju kolektivne odgovornosti u glorifikaciji ratnih zločina. Skupštinska odlikovanja ne mogu promijeniti pravne činjenice dokumentirane u Haškom tribunalu. To je samoobmanjivanje, manipulacija narodom, ali i sukob sa cijelim civiliziranim svijetom. Stoga od političkih faktora očekujem da dobro promisle prije nego što donesu odluku, neka dobro razmisle kakvu budućnost kreiraju svojoj djeci. Prošlost ne možemo promijeniti, ali možemo kreirati bolju i sretniju budućnost za sve ljude u ovoj napaćenoj zemlji.

Oslobođenje: Više puta ste rekli: "Nema loših naroda, ima samo loših pojedinaca". Osim u našim intervjuima, ovu ste rečenicu kazali i prilikom obilježavanja 25. obljetnice srebreničkog genocida na komemoraciji u Potočarima. Kako onda objašnjavate činjenicu da pojedinci iz Vašeg pisma iščitavaju nametanje kolektivne odgovornosti za ratni zločin iako ste stalno ponavljali da nema kolektivne odgovornosti? O čemu se radi?

Valentin Inzko: Istina, tu rečenicu, da nema loših naroda, jako često sam ponavljao u proteklih 12 godina. A rekao mi je tu mudru misao Rasim Ljajić, kao mladi političar iz Novog Pazara, 1992. godine, kada sam tamo radio kao posmatrač OSCE-a. Čini mi se, iz životnog iskustva na ovim prostorima, da bih trebao dodati još jednu, da su ovdje narodi dobri, ali da počesto imaju problema sa lošim vođama. A zašto neki pogrešno

iščitavaju moje pismo, nisam potpuno siguran. Najprije sam pomislio da su ga pogrešno razumjeli, a sada mi se čini da koriste filozofiju *napad je najlakša odbrana*. No, s takvima i ne želim polemizirati, želim da srpski narod pravilno iščita moju poruku. Ja sam tražio skidanje kolektivne odgovornosti zbog veličanja ratnih zločinaca u njihovo ime. Naime, Narodna skupština je odlikovala presuđene ratne zločince u ime naroda. Zar srpski politički lideri žele da im se narod u svijetu percipira kao obožavatelj ratnih zločinaca. O tome sam govorio. Nadam se da će razumjeti suštinu moje poruke.

Oslobođenje: No, ne samo iz RS-a, i iz Federacije pitaju zašto sada stiže to pismo, zašto niste reagirali prije četiri godine?

Valentin Inzko: Isto pitanje bi se moglo postaviti rukovodstvu RS-a, zašto nije reagiralo u julu 2015.? Tada je Evropski parlament u svojoj rezoluciji od 9. jula najoštrije osudio genocid u Srebrenici i odbacio "sve oblike njegovog negiranja, relativizacije ili pogrešnog tumačenja".

Ali, da se vratim vašem pitanju. Reagirao sam prvi dan kada su povelje dodijeljene. Na stranici OHR-a možete pronaći moju izjavu iz 2016. godine, kao i u arhivima medija za koje sam dao izjave. Isti dan sam zatražio da se dodijeljena odlikovanja presuđenim ratnim zločincima ponište, no za to nije bilo sluha. Naveo sam čak i za primjer što je te iste godine učinio jedan njemački gradonačelnik kada je saznao da se jedan njegov sugrađanin, inače počasni građanin, tereti za sudjelovanje u nacističkim zločinima na području Italije u Drugom svjetskom ratu. Oduzeo mu je počasni status. To nismo dočekali od Narodne skupštine, ali sazrelo je vrijeme da se poduzmu mjere.

Oslobođenje: Zašto 24. oktobra 2016. godine niste dali rok od tri mjeseca NSRS-u da poništi odlikovanja? Šta se u međuvremenu promijenilo? Da li ste čekali da se preslože svjetske kockice?

Valentin Inzko: Više je bitnih faktora i okolnosti koji su utjecali na donošenje ovakve odluke. Poznato vam je da je Radovan Karadžić pravomoćnu presudu dobio tek 20. maja 2019. godine, dakle, kada je dobio odlikovanje, nije imao konačan sudski pravorijek. Očekivali smo da će pravomoćna presuda biti prilika za katarzu, no, nažalost, to se nije dogodilo. Odluka o odlikovanjima nije objavljena u Službenom glasniku Republike Srpske pa nisam imao, preciznije, ni danas nemam priliku poništiti tu odluku i kada bih želio. Dakle, Narodna skupština RS-a je jedina adresa na kojoj se može donijeti odluka o oduzimanju dodijeljenih odlikovanja. Znači, sada je odgovornost u rukama relevantnih političkih stranaka u tom entitetu.

Oslobođenje: Kako to da odluka o odlikovanjima nije objavljena u Službenom glasniku? Što je to onda, javna dodjela neslužbenih počasnih povelja?

Valentin Inzko: Mi u Službenom glasniku nismo uspjeli pronaći objavu te odluke. Pitajte predsjednika Skupštine Čubrilovića kako tretira ta odlikovanja.

Oslobođenje: Neki lideri i analitičari tvrde da Vam je meta Čubrilović, da će on snositi sankcije?

Valentin Inzko: Nije Čubrilović nikakva meta, on je samo tada, u vrijeme dodjele povelja bio predsjedavajući Skupštine, kao što je i u ovom trenutku. On je samo prvi među jednakima koji ima vrlo ozbiljan zadatak. Tu su i poslanički klubovi. Iskreno se nadam da će problem uspješno riješiti.

Oslobođenje: A Dodik, hoće li on snositi sankcije?

Valentin Inzko: Nisu u ovoj priči cilj sankcije, one mogu biti samo sredstvo do cilja. Cilj je suočavanje sa prošlošću i okretanje prema budućnosti. Prošlo je 25 godina od završetka rata, a i dalje se ratuje s istorijskim činjenicama. Suočavanje sa ratnom prošlošću dug je i bolan proces, no, nažalost, mi ne bilježimo napredak, štaviše, u javnom diskursu

sve se više i više nazaduje. To izaziva velike frustracije, troši energiju, tjera investitore, mlade ljude iz zemlje itd. Tako se onemogućavaju pomirenje, razvoj povjerenja, zajednička energija za opće dobro svih stanovnika u ovoj zemlji. Na kraju krajeva, pate i investicije. Alarmanтна je situacija i činjenica da mladi ljudi, gradonačelnici, koje se prezentira kao nove, svježije vjetrove idu na regionalne televizije pa izjave kako za njih Radovan Karadžić nije ratni zločinac.

Oslobođenje: Govorite o Drašku Stanivukoviću?

Valentin Inzko: Da. I njegovim savjetodavcima. Ali nije jedini. Takve izjave možda previše ne šokiraju u Bosni i Hercegovini, jer su građani već razvili sindrom kuhane žabe, no, vjerujte mi, u svjetskim metropolama one ozbiljno pale alarme. Tada ozbiljne države zaključе da zemlje u kojima se glorificiraju ratni zločinci nisu dobrodošle u evropsku porodicu. Dakle, želim kazati da bi po ovom teškom, osjetljivom pitanju BiH trebala što prije evoluirati. Slikovito rečeno, da iz niske što prije evoluirа u ptičiju perspektivu. Civiliziran svijet se sablažnjava veličanja presuđenih ratnih zločinaca, još kada to čuje od mladih lidera, koji su bili bebe u vrijeme rata, onda dobijemo ozbiljnu sociološku dijagnozu stanja u zemlji, pa i promjenu prioriteta za djelovanje.

Oslobođenje: Znači li to ako Narodna skupština RS-a odbije povući dodijeljena odlikovanja, da će cijela zemlja snositi sankcije?

Valentin Inzko: O sankcijama još ne želim govoriti. Očekujem zreлу, odgovornu politiku svih stranačkih lidera u Republici Srpskoj. Oni su sada na potezu. Srbi su hrabar i čestit narod i siguran sam da su u stanju da naprave dobar potez za svoju budućnost i još više, budućnost svoje djece.

Oslobođenje: Milorad Dodik je, replicirajući Vam, kazao kako bi se dalo razgovarati o Vašem zahtjevu u pismu da ste

zatražili i izmjenu nekih škola i ulica u Federaciji. Hoćete li?

Valentin Inzko: On je u pravu! Kada smo prošle godine radili hodogram aktivnosti po pitanju suočavanja sa prošlošću, to je jedna od predviđenih, planiranih mjera, koraka za cijelu zemlju. No, odluke se po pitanju ulica ili škola donose na gradskim vijećima pa čekamo okončanje izbornog procesa, odnosno formiranje gradskih vijeća kako bismo poslali pismo. U međuvremenu smo imali i zastupničku inicijativu Naše stranke u državnom Parlamentu, što smatram dobrim potezom. Važno je da o ovim pitanjima imamo i domaće inicijative i ozbiljne rasprave. K tomu, istoričari iz ove zemlje puno bolje od nas stranaca znaju ko je zaslužio ulicu, a ko ne, odnosno ko je imao kakvu ulogu u Drugom svjetskom ratu.

Oslobođenje: Neki tvrde da ste se probudili, krenuli u ultimativne inicijative tek kad je najavljeno da se traži kandidat za Vašeg nasljednika. Kako to komentirate?

Valentin Inzko: Ove inicijative su osmišljene, isplanirane puno ranije nego što sam saznao da se traži kandidat za mog nasljednika ili da li će i kad doći Bidenova administracija. Možda se sjećate da sam prije godinu, već 6. maja 2020., ispred Vijeća sigurnosti UN-a, prvi put tražio da se skloni memorijalna ploča Radovana Karadžića na Palama i spomenuo veličanje ratnih zločinaca. Tada je nekoliko članova Vijeća sigurnosti izrazilo ogorčenje, pogotovo ambasador Njemačke Christoph Heusgen, ali i drugi. Sigurno znate da sam i prilikom 25. godišnjice srebreničkog genocida, 11. jula 2020., na komemoraciji ponovo zamolio Milorada Dodika da skine ploču sa studentskog doma na Palama. Pošto se oglušio na moju molbu, nije mi ostavio drugu mogućnost nego da postavim rok u kojem je mora skinuti. A to je bilo 5. novembra 2020, opet u Vijeću sigurnosti UN-a.

A što se tiče mog nasljednika, da budem potpuno iskren, odavno sam već izgubio vjeru da ću ga ikada dobiti. To je izgledalo

kao nemoguća želja i misija, stoga sam jako sretan što je vrlo realno da će OHR dobiti novog šefa ove godine. Smatram da je OHR još potreban ovoj zemlji, da ima puno nezavršenog posla. Bosna i Hercegovina je dugo čekala da dođe ozbiljno na dnevni red svjetskih centara moći. Vjerujem da je taj trenutak došao. Ovo je jedinstvena šansa. Jako je bitno da ovdje dolazi jak međunarodni predstavnik, iz velike, moćne evropske zemlje te da u sinergiji radi sa Bidenovom administracijom. Očekujem da će promjena međunarodnih okolnosti izvesti ovu zemlju iz slijepe ulice i postaviti na sigurne, ubrzane evropske tračnice, put koji ogromna većina građana želi. Međutim, želim apostrofirati da se dobronamjerne međunarodne inicijative trebaju pozitivno razumjeti umjesto da se uvijek izmišljaju neke zavjere i konstrukcije. Savezničke snage su u Njemačkoj, koja je imala ograničeni suverenitet 45 godina, još i danas. I Bosni i Hercegovini treba još nekoliko godina velikog međunarodnog i domaćeg angažmana da postane, ne savršena, ali jedna fina, normalna zemlja po mjeri svih njezinih građana. I da znate, ova zemlja ima iskrene prijatelje, vrlo angažirane i među bivšim visokim predstavnicima, kako bi je povukli iz teške prošlosti u bolje sutra.

Oslobođenje: A šta je onda Vaša pozdravna poruka građanima Bosne i Hercegovine?

Valentin Inzko: Da vjeruju u ovu čudesnu zemlju! A temeljnu poruku bi najlakše mogao opisati i citat Karla Jaspersa iz posljednje knjige Christiana Schwarz-Schillinga: "Mir je moguć samo kroz slobodu, a sloboda je moguća samo kroz istinu. Zato je neistina ono pravo zlo, koje uništava mir".

Oslobođenje: Iz Dodikovog SNSD-a su poručili da će od Vas tražiti da im pošaljete pismo na srpskom jeziku i ćirilici, pa tek potom da razgovarate o Vašem ultimatumu?

Valentin Inzko: Ja znam pisati ćirilicu, četiri godine sam je koristio u Mongoliji, četiri u Beogradu, čitam Glas Srpske na ćirilici svaki dan, dakle, nemam nikakav problem sa ćirilicom,

naprotiv. Ako će šef poslaničkog kluba SNSD-a bolje razumjeti sadržaj mog pisma ukoliko je napisano na ćirilici, to nije nikakav problem. Bitno je da shvate suštinu poruke pisma. Bojim se da takvim izjavama trivijaliziraju vrlo ozbiljna pitanja. A pored svega, ja sam se vodio pismom Narodne skupštine RS-a, mislim pozivnicama na svečanu dodjelu povelja, koje su upućene na latinici. Treba poštovati sve, to je naše bogatstvo.